

*Shared experience
Споделен опит*

ПОДОБРЯВАНЕ НА КАЧЕСТВОТО НА ОБРАЗОВАНИЕТО В СРЕДИЩНИТЕ УЧИЛИЩА ЧРЕЗ ВЪВЕЖДАНЕ НА ЦЕЛОДНЕВНА ОРГАНИЗАЦИЯ НА УЧЕБНИЯ ПРОЦЕС

Таня Мишева

Начално училище „Васил Петлешков“ – Брацигово

Резюме. Начално училище „Васил Петлешков“ търси нови пътища във възпитанието и обучението с налагането на проектната форма на работа. Дейностите по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ – „Подобряване на качеството на образованието в средищните училища чрез въвеждане на целодневна организация на учебния процес“, се реализират със съгласие на семействата и попълване на заявления за участие от родителите на учениците. С помощта на новите технологии се извършват комуникацията между партньорите и обменът на информация.

Keywords: primary school; full-time organisation; project; groups

Целта на Програмата е да се регламентират условията и редът за провеждане на целодневната организация на учебния процес за учениците от I до VIII клас в средищните училища в страната с оглед подобряване на качеството на образованието.

Въвеждането на целодневна организация в начален етап на обучение е потребност, предизвикана от динамичните обществени процеси, високите изисквания на обществото пред учителите и отредената мисия на началното училище да създаде условия за безпроблемно адаптиране на детето за приемане на новата му роля – на ученик.

За много училища тази организация на учебния ден беше изцяло премахната и училището разчиташе изцяло на семейството да подпомага самоподготовката на уроците за следващия ден. Родителите не бяха в състояние да окажат професионална помощ на детето си с оглед специфичните изисквания на обучението в начален етап и заетостта им през деня.

Началното училище, въвело целодневната организация на учебния ден, създава благоприятни условия за повишаване ефективността на обучението и

гарантиране качествено усвояване на ключови компетентности и социални умения у учениците.

В Начално училище „Васил Петлешков“ се възпитават и обучават както ученици от Брацигово, така и ученици от с. Розово.

Необходимост от реализиране на задачата:

- утвърждаване на целодневната организация на учебния ден с цел повишаване качеството на обучението;

- ограничаване предпоставките за отпадане от училище поради затруднения в усвояването на учебното съдържание и задържане на учениците в училище;

- възможност за преодоляване на дефицити при целодневна организация;

- създаване на средищни училища и съпътстващи допълнителни дейности за осигуряване на необходимата образователна среда на децата, които пътуват извън своето населено място.

За да се организира свободното време на учениците, така че те да реализират потребностите си от изява и творческа свобода, да разгънат интересите, мислите и въображението си, се налага необходимостта от създаването на полуйнтернатни групи (по новия закон – група целодневна организация).

Възпитателната работа е подчинена на общите цели на училището, но същевременно е съобразена с потребностите, интересите на учениците, насочени към осмисляне на свободното им време. С нетрадиционни форми на работа се предизвиква у тях радост и удовлетворение от училищния живот и от техния личен принос за обогатяването му.

Целта е да порасне самочувствието на децата. Постигнем ли това, ще забележим, че и постиженията им ще нараснат, но още по-важно е, че животът им на територията на училището ще доставя все по-голяма радост.

Целодневната организация поставя учениците в много по-разнообразни междуличностни взаимодействия – не само ученик – обучаващ, а и ученик – ученици, ученик – институции, ученик – общество. Това разнообразие на взаимодействията е насочено към изграждане на социалната култура на подрастващите. Връзката учител – възпитател – ученик е водеща педагогическа предпоставка за успешната реализация на целите на целодневната организация. Ето какви са нейните основни педагогически и дидактически проекции.

1. Системна връзка и взаимодействие учител – възпитател – ученик при осъществяване на цялостния процес на обучение. В триадата учител – възпитател – ученик са възможни множество взаимодействия. Във втората част от учебния ден при целодневната организация учителят не бива да отсъства генерално. Неговите изисквания и напътствия във взаимодействието с възпитателите и учениците не следва да се разглеждат единствено като „препредадени“. Целодневното обучение е единен процес и не бива двете организационни части да се самоизключват и разграничават. За целта са необходими нарочни и последователни решения за осъществяване на това единство.

Условия за успешно реализиране на целодневна организация:

– да се изгради единна система на учебно-възпитателна работа, която осигурява хармонично единство между обучение и възпитание, между урочна, извънурочна и извънкласна дейност, тясно сътрудничество и взаимодействие на училището със семейството, социалните институции и органите по местоживеене. Тази система трябва да е съобразена с възрастовите особености на учениците, да съчетава прякото и непрякото педагогическо ръководство, разгръщането на тяхното самоуправление, на самоинициативата и творчеството на всеки ученик;

– учителите и възпитателите създават организация, която включва прилагане на иновативни педагогически методи, групово обучение, индивидуален подход, работа в малки групи, упражнения, свързани с развиване на логическото мислене на учениците и въображението, интерактивни игри и други интерактивни методи;

– съществено условие за пълноценна дневна организация на обучение е добрата материална база – класни стаи и кабинети, физкултурни салони, кътове за игри, интерактивни пространства, компютърни кабинети, ученически стол и други необходими помещения за отдих.

2. Осигуряване и обмен на информация относно различни аспекти на учебния процес и развитието на учениците в групи. Непрекъснатата връзка между учителя/учителите и възпитателя е задължително условие за успешно реализиране на целодневната организация. Чрез тази комуникация възпитателите получават информация от своя колега педагог, а не от децата за:

- образователното съдържание;
- какви са трудностите, които са срещнали учениците;
- на какво трябва да се наблегне в часовете по самоподготовка;
- отношението към учебния процес и темп на развитие на учениците;
- необходимостта от индивидуални консултации;
- домашната работа.

Реализация на рамковата програма за целодневна организация на учебния процес (Блок А, Блок В, Блок С).

Протичане на Блок А (Обяд и отдих)

Целодневната организация на учебния процес включва всички дейности в полуинтернатните групи. Съобразно законовото постановление във втората част от учебния ден се включват следните режимни моменти: Блок А – обяд, отдих – 2 часа. Часовете от блок А се провеждат в периода от 12 до 14 часа в зависимост от организацията на учебния ден в училище. Блок В – самоподготовка – 2 часа. Самостоятелната подготовка е силно специфична част от организацията на целодневната учебна програма в средишните училища. При самоподготовката не се изисква повторение на преподаването, а осигуряване на условия и мотивация за самостоятелна работа. Особено внимание тук се отделя и на постигането на приятна среда и атмосфера на работа. Блок С – дейности

по интереси – 2 часа. Заниманията по интереси включват разнообразен набор от достъпни и забавни дейности, които имат за цел да предотвратят преумората и да допринесат по не принуден начин за формиране на хармонична детска личност. В своята същност Блок С е онази част от целодневната програма, която може в най-голяма степен да провокира творчески импулс у децата.

Целодневната програма и нейната реализация крият редица предизвикателства. Едно от най-съществените е големият брой часове, които прекарват учениците в училище и нуждата на всеки ученик от почивка – както физическа, така и умствена. Двата часа, отделени за отдых, имат голямо значение за ефективността при самоподготовката и изявата на всяко дете в дейности по интереси. Наличието на помещения, оборудвани за обяд и отдых е задължително. Обедното хранене на учениците от Начално училище „Васил Петleshков“ става съгласно утвърдения график в Комплекс за социални услуги за деца и семейства БАЗА I – „Васил Петleshков“, гр. Брацигово.

1. Насоки за дейността на възпитателя по време на обяда в училищния стол:

- осъществяване на контрол върху качеството на обедното меню на децата
- да бъде разнообразно, здравословно и достатъчно за всяко дете;
- грижа за спазване на хигиенни навици (ако липсват такива – създаването им) – измиване на ръцете преди хранене;
- спазване на етикета за хранене;
- отсервиране на празните съдове и почистване на мястото за хранене на всяко дете.

2. Форми на организация на времето за отдых

Въпреки че организацията на времето за отдых е най-неформална, необходимо е възпитателят предварително да има идея как ще премине тя. Разбира се, и да се съобразява със спонтанно възникналите идеи и решения от страна на учениците.

2.1. Организация на различни спортни състезания. Въвеждането на състезателния елемент във времето за отдых мотивира учениците. Разбира се, преди да се проведе състезанието, е необходимо децата да се запознаят с правилата и етичния кодекс на спорта, в който ще се състезават.

2.2. Игра на чист въздух – прекарване на времето за отдых на чист въздух: в близък до училището парк, детска площадка, поляна и пр.

2.3. Проектиране на филм при лошо време и наличие на материална база. Проекция на интересен за децата филм е добро решение за пълноценна почивка и отмора. Филмът може да бъде избран от самите ученици (след проведена от възпитателя анкета) или от самия възпитател. Целта на проекцията е децата да отморят, в този смисъл връзката с учебния материал не е желателна.

2.4. Тихи игри – шах, домино, табла, бесилка. Важно условие тук е тихите игри да носят удовлетворение на децата, да не ги натоварват и напругат умствено.

Освен това не бива да се допуска отдихът на учениците да се провежда в същите учебни помещения, в които се водят часовете от задължителна подготовка.

През март децата рисуваха ръчички с вързани за тях мартенички и всеки ученик написа своето име. После ги подредихме във формата на слънце и в средата поставихме надпис „Завържи ми мартеничка“.

2.5. Спонтанно възникнали желания за отмора и игра. Възпитателят преценява и следи за безопасността и сигурността на децата.

Блок Б (самоподготовка)

При самоподготовката учебната дейност на учениците има по-свободен, по-диференциран и често пъти по-творчески характер. Психологическата атмосфера е далеч по-свободна и неформална – учениците обсъждат изучаваното, обръщат се за помощ към учителя, който се възприема по-скоро като сътрудник. Целите и задачите на самоподготовката са:

- затвърдяване на учебното съдържание и автоматизиране на уменията;
- пренос на знанията в нови учебни ситуации;
- развиване на умения за учене и самостоятелно справяне с поставените задачи;
- формиране на положително отношение към учебния труд;
- разгръщане на творческия потенциал, въображението и познавателните интереси;
- стимулиране на любознателност и стремеж към изява;
- усъвършенстване на комуникативните способности и уменията за общуване;
- активизиране на психичните процеси (съпоставяне, сравняване, обобщаване и др.);
- максимално развиване на индивидуалните способности.

При самостоятелната учебна подготовка е характерна новата стратегия на учителя, който:

- не преподава, а учи как самостоятелно да се овладяват знанията;
- не поставя пряко учебните задачи, а създава ситуация за участие и осмисляне на целта и формулирането на задачите;
- не ориентира чрез подробни указания, а насочва към самостоятелно осъществяване на ориентируващата основа на дейността;
- не дава готови планове за дейност, а изисква и подпомага самостоятелното планиране и подбора на рационалните начини за дейност;
- насочва към самоконтрол, саморегулация и овладяване на критерии за качествена самооценка.

Дидактически изисквания в осъществяването на Блок Б (самоподготовка)

1. Създаване на благоприятна атмосфера за работа и положителна нагласа към предстоящия учебен труд. След часовете за отдиш децата са емоционални и се концентрират много трудно. Нуждаят се от психологически преход към учебна дейност.

2. Индивидуализация и диференциация на самоподготовката.
 3. Самоподготовката позволява на учениците да извлекат и подредят най-важното от учебната информация.
 4. Специализирани консултации от учителите по конкретни предмети, особено в класовете от прогимназиален етап.
 5. Регулация на обема на домашните работи.
- Преодоляване на претоварването с домашни работи, стремеж и от страна на учителя в часовете по самоподготовка учениците да открият и осмислят най-важното от изучавания материал, а не да се претоварват с много домашни работи.
6. Интегративни взаимодействия при осъществяване на самоподготовката и дейностите по интереси.

Тематичната интеграция между самоподготовката и дейностите по интереси е фокусирана върху образователното съдържание от учебните програми по различните учебни предмети. Целодневната организация дава възможност за интегративни взаимодействия между изучаваните теми и дейностите по интереси.

Планиране, подготовка и осъществяване на Блок С – дейности по интереси

1. Проучване на интересите в групата. Един от основните проблеми за протичане на ползотворен Блок С (дейности по интереси) е неефективното планиране. За целта е необходимо най-напред да се проучат действителните интереси на учениците и да се осигури необходимата материално-техническа база за осъществяването им. Съставянето на годишния план и разпределението на часовете и темите в Блок С е в пряка връзка с желанията за участие на децата в конкретни дейности.

2. Оформяне на центрове по интереси. В помещението/помещенията за дейностите по интереси да се оформят *центрове* съобразно предпочитанията на учениците и възможностите на училището.

2.1. Организация и провеждане на дейности по интереси извън училищно-то пространство:

- посещение на библиотеки, читалища, музеи, изложби, зоологически градини;
- посещение на театрални постановки; среща с писател;
- разходки в паркове, по екопътеки;
- велотурове;
- движение по специални маршрути (предварително изготвени от възпитателя) за запознаване с правилата на движение.

2.2. Организация и подготовка за участие в олимпиади, конкурси и състезания.

Участието на учениците в т.нар. „Блок С“ е напълно доброволно. Дейностите в него се организират в различни направления: общообразователно,

научно, художествено, приложно, спортно, приключенско, техническо и пр. Мястото на провеждане на дейностите по интереси не е само сградата на училището. Предвидени са посещения на различни културни и граждански институции, музеи, библиотеки, читалища, стадиони, природни забележителности, паркове, зоологически градини, клубове и пр.

2.3. Привличане на експерти от различни области в дейностите по интереси – художници, артисти, дизайнери, компютърни специалисти, лесовъди, ветеринари. Споделяйки своя опит, експертите влияят на интересите на децата и бъдещото им професионално ориентиране.

2.4. Отбелязване на международни празници, като Ден на Земята, Ден на водата, Ден на вятъра, Седмица на гората и пр., които са предпоставка за разнообразна познавателна активност на учениците.

2.5. Отбелязване на празници от Националния календар и патронния празник на училището.

3. Създаване на тематично годишно разпределение на дейностите по интереси. В областите наука, изкуства, спорт и образователни и развиващи игри според желанията на учениците (веднъж проучени от директора, а по-късно и от учителя/възпитателя, който оформя, добавя, преправя, ако се наложи, темите по интересите на учениците).

Това е и причината основно внимание да се обръща на интерактивните методи и игри, работата по проект и онези педагогически и дидактически форми, пречупени през играта, които развиват личностните качества и интереси у децата, мотивират ги да мислят и излагат смело своите позиции.

Форми за реализация на активно учене при целодневна организация на учебния процес.

Активното учене се свързва с изпълнение на разнообразни познавателни и практически действия. То подпомага конструирането на собствена представа и извличането на смисъл от усвояваните знания, а не само усилия на паметта и възпроизвеждане на определена информация. Предпочитаните методи и форми са:

- работа по проекти;
- дискусии в малки групи;
- решаване на проблеми;
- свързване на теорията с практиката.

Да се учи активно, означава:

- да се решават проблеми;
- обучението да протича в стимулираща среда;
- да се развиват умения за пренос на наученото;
- да се решават различни типове автентични задачи;
- да се актуализират предишните (старите) знания;
- да се набляга на придобиването на собствен опит;

– да се обръща внимание на стратегии за придобиване на знания, а не само на самите знания;

– да се насърчава критичното мислене.

Абсолютизирането на работата с учебника и учебната тетрадка в самоподготовката е често срещан проблем в практиката на целодневната организация на учебния процес. Традиционно в съзнанието на българския учител самоподготовката се разглежда като конкретна работа с учебника по дадена тема и написването на домашната работа. Възможен е обаче и по-широк възглед за самоподготовката, който се осъществява именно с помощта на активните методи. В часовете за самоподготовка прилагането на методите и формите на активното учене е гаранция за промяна на цялостната визия на целодневното обучение. Формите и методите за активизиране на познавателната дейност на учениците са: работа в екип, подготовка на различни презентации, постери, пъзели, формирането на експертни групи. Те са насочени към осмислянето, допълването и прилагането на преподавания материал, а не към неговото наизустяване. За целта съзнанието на учениците трябва да бъде освободено, домашните работи по съответните предмети да не са много и да са насочени към осмисляне и приложение на преподаденото.

NOTES / БЕЛЕЖКИ

1. Парпулева, Л (2012). Целодневната организация на учебния ден в началното училище – предизвикателство и необходимост. Целодневно обучение, 1, 1 – 5. РААБЕ България ЕООД.

INCREASING EDUCATION QUALITY IN HIGH SCHOOLS BY FULL-TIME ORGANISATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS

Abstract. „Vasil Petleshkov“ Primary school is looking for new ways of approving education by applying a project based work. The activities in Human Resources Development Operational Programme – „Increasing education quality in high schools by full-time organisation of the educational process“ is realized with parents agreement and filled forms for their children’s participation. Communication and information exchange between partners is made by new technologies.

✉ **Mrs. Taniya Misheva**
„Vasil Petleshkov“ Primary school
Bratsigovo, Bulgaria
E-mail: mishevatania@abv.bg